

Καλλιόπη Κωτσάκη

Φιλολόγος, Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στη Νεοελληνική Λογοτεχνία

Μ. Βλαχάκη, Η γιαγιά Πηνελόπη

«Παρουσία Μνήμης, Συνείδησης, Αισθήματος...»¹

Εισαγωγή

Η συλλογή διηγημάτων της Μαρινέλλας Βλαχάκη, *«Χρονιάρες μέρες»*, κυκλοφόρησε το 2009 από τις εκδόσεις Γαβριηλίδη. Περιλαμβάνει επτά διηγήματα με επίκεντρο τον άνθρωπο. Τα διηγήματα αποτυπώνουν, με χαρακτηριστικό τρόπο γραφής, την «αρετή» της Μαρινέλλας Βλαχάκη. Συνοψίζουν την Ποίησή της. Αποτελούν μια κατάθεση ψυχής, ιδιαίτερα το επιγραμματικό, τρίτο στη συλλογή διήγημα, «η γιαγιά Πηνελόπη». Η μνήμη, το βίωμα και η οικονομία του λόγου. Η μαγεία να ειπωθούν με λίγες λέξεις συναισθήματα, καταστάσεις, βάσανα, γεγονότα, αναμνήσεις απώτερες και εγγύτερες και έτσι να λυτρωθούν δημιουργός και αναγνώστης.

«Η γιαγιά Πηνελόπη»²

Το κείμενο

Η γιαγιά μου η Πηνελόπη, καθότανε πάντα ψηλά σ' ένα παραθύρι.

Μα, ας σας πω την ιστορία από την αρχή, έτσι, όπως μου την είπε κι έμενα η μητέρα μου. Το σπίτι της γιαγιάς Πηνελόπης ήτανε αντίκρυ στον Άγ' Αντώνη, το κοιμητήρι του χωριού. Η γιαγιά φώναζε από νωρίς όλα τα παιδιά της μέσα στο σπίτι, έκλεινε τα παράθυρα και σφάλιζε την πόρτα. Για κανένα λόγο δεν έβγαινε από το σπίτι ώσπου να ξημερώσει. Γιατί η γιαγιά μου, πολύ φοβότανε το σκοτάδι και τους πεθαμένους.

Όμως ο Σπύρος, το μικρότερο παιδί της, μια μέρα πήγε απέναντι στον Άγ' Αντώνη και πήρε κι εκείνο μια θέση, ανάμεσα στους πεθαμένους... Από τότε η γιαγιά Πηνελόπη σταμάτησε να φοβάται το σκοτάδι και τους πεθαμένους. Μόλις βράδιαζε, κάθιζε σαν το πουλί στο περβάζι του παραθύρου τυλιγμένη με μια κουβέρτα και κοιτούσε συνεχώς στο κοιμητήρι. «Κάτι μπορεί να χρειαστεί το παιδί το βράδυ...» έλεγε άμα την ρωτούσαν. Κι ύστερα από ώρα, την έπαιρνε ο ύπνος στο παραθύρι του σπιτιού αντικριστά στον Άγ' Αντώνη.

¹ Μαρινέλλα Βλαχάκη, Αποτέφρωση, *Τα πολύτιμα*, Χανιά 2009, σελ.50

² Μαρινέλλα Βλαχάκη, Η γιαγιά Πηνελόπη, *Χρονιάρες Μέρες*, εκδ. Γαβριηλίδη, Αθήνα 2009, σελ.35-36

Στο παραθύρι τη βρήκανε τα γηρατειά τη γιαγιά Πηνελόπη. Εκεί σκαρφάλωσαν και χάραξαν στο πρόσωπο της βαθιές ρυτίδες. Εκεί σκαρφάλωσαν και κύρτωσαν το κορμί της. Μόνο τη μνήμη της δεν πείραξαν. Έτσι ο Σπύρος έμεινε πάντα παιδί, που μπορεί κάτι να χρειαστεί τα βράδια.

Μέρα των Φώτων και η γιαγιά μου ασάλευτη ψηλά στο παραθύρι.

Μες στην ποδιά της μικρά σπυργίτια τσιμπολογούσαν τα ψίχουλα του άρτου και του 'φτάζουμου...

Η γιαγιά μου η Πηνελόπη, καθότανε πάντα ψηλά, στο παραθύρι.

«...Ελεύθερα ταξιδεύουν μέσα μου / αναμένοντας.»³

«Η γιαγιά Πηνελόπη» και η ποιητική της Μαρινέλλας Βλαχάκη.

Η αφήγηση ξεκινά in media res. «Η γιαγιά μου η Πηνελόπη καθότανε πάντα ψηλά σε ένα παραθύρι». Η πρωτοπρόσωπη κτητική αντωνυμία «η γιαγιά μου...» το όνομα «η Πηνελόπη..» και στη συνέχεια η εξομολόγηση της αφηγήτριας «Μα, ας σας πω την ιστορία από την αρχή, έτσι, όπως μου την είπε και εμένα η μητέρα μου...» επισημαίνουν τα κοινά στοιχεία της με τη συγγραφέα. Κατά συνέπεια τα προσωπικά βιώματα, το ατομικό παρελθόν αποτελούν το υπόβαθρο του διηγήματος. Γεγονός που επισημαίνει την ικανότητα της Μαρινέλλας Βλαχάκη «να ντύσει το ατομικό με ποιητικό ένδυμα κατάλληλο για κάθε αναγνώστη»⁴.

Η αναδρομική αφήγηση προκαλείται από το «γιατί», που γεννιέται με την ομολογία της αφηγήτριας «η γιαγιά μου η Πηνελόπη, καθότανε πάντα ψηλά σε ένα παραθύρι...» Προσδιορίζεται το βασικό χαρακτηριστικό της πρωταγωνίστριας και ορίζεται ο τόπος, ένα «παραθύρι», και ο χρόνος, «καθότανε», παρατατικός, που με τη διάρκειά του ενώνει το παρελθόν με το παρόν.

Η αναζήτηση της απάντησης θα οδηγήσει στην αρχική κατάσταση, που προβάλλει την εικόνα μιας γυναίκας – μάνας με πολλά παιδιά⁵ και έναν φόβο, το φόβο του θανάτου και του σκότους. Κατά συνέπεια η πράξη της επικοινωνίας θα θέσει το αξιακό σύστημα του κειμένου στη συνάρτηση ζωή και θάνατος : η μάνα – ζωή, που φοβάται το θάνατο και προσπαθεί να τον αποδιώξει, να τον κρατήσει μακριά, γι αυτό και « φώναζε από νωρίς όλα τα παιδιά της μέσα στο σπίτι , έκλεινε τα παράθυρα και σφάλιζε την πόρτα...» Η πρόταση εισάγει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται η αφηγήτρια τη ζωή. Η ζωή είναι φτιαγμένη από αντιθέσεις καταστάσεων και όταν ανακαλύπτουν οι άνθρωποι το ρόλο και τη λειτουργία τους, μπορούν και διαμορφώνουν την αντίληψή τους γι αυτή.

Η λειτουργία των αντιθετικών σχημάτων :

³ Μαρινέλλα Βλαχάκη, Αισθητικές προφυλάξεις, *Καθ' οδόν*, εκδ. Πολύτυπον, Αθήνα 2004, σελ.39

⁴ Αγγελική Καραθανάση, *Ποιητικά αποστάγματα*, Τα πολύτιμα, Μαρινέλλας Βλαχάκη, Χανιά 2009.

⁵ «...Η μαμά μου λέει ότι έχουμε πένθος όταν είναι το συναπάντημα της μαμάς της της Πηνελόπης. Πάντα αυτή τη μέρα, κλαίει και μας λέει παλιές ιστορίες. Λέει για τότε που ήτανε δέκα παιδιά στο πατρικό της σπίτι και ζύμωνε και φούρνιζε κάθε πρωί η μαμά της, για να πάρουνε ζεστά λαδοκούλουρα τα παιδιά στο σχολείο...» Μαρινέλλα Βλαχάκη, *Σιλάνς σιλβουπλέ*, εκδ. Μετρονόμος, Αθήνα 2011, σελ 156.

το σπίτι της γιαγιάς vs το κοιμητήρι του χωριού,

η γιαγιά – μάνα, τα παιδιά vs το σκοτάδι, οι πεθαμένοι, ο φόβος,

η νύχτα vs το ξημέρωμα,

επιβεβαιώνεται με δεδομένη τη συμβίωση της αντίθεσης : ζωή vs θάνατος. Τη συμβίωση της ζωής με το θάνατο η ηρωίδα δεν την αποδέχεται. Τη φοβάται. Όσοπου έρχεται το δραματικό απρόοπτο: «ο Σπύρος, το μικρότερο παιδί της, μια μέρα πήγε απέναντι στον Αγ' Αντώνη και πήρε κι εκείνο μια θέση, ανάμεσα στους πεθαμένους...». Η ανατροπή της ζωής. «Ο κόσμος αναποδογύρισε...»⁶ Ένας ανοίκειος θάνατος και η γιαγιά καθλώνεται στη σύμβαση της συμβίωσης με το θάνατο. Δεν φοβάται πια το σκοτάδι και τους πεθαμένους. Καθώς «μόλις βράδιαζε , κάθιζε σαν το πουλί στο περβάζι του παραθύρου τυλιγμένη με μια κουβέρτα και κοιτούσε συνεχώς στο κοιμητήρι...» Και έγινε το παράθυρο του σπιτιού το σκηνικό, όπου συναντήθηκαν η ζωή και ο θάνατος, ένας ιδιότυπος διάυλος επικοινωνίας. Η γιαγιά καθισμένη στο παράθυρο προσδοκά να προσφέρει τις υπηρεσίες της στο νεκρό παιδί της : « κάτι μπορεί να χρειαστεί το παιδί το βράδυ...». Η προσδοκία μιας υπερφυσικής συνάντησης, υποκαθιστά την απουσία, που υπάρχει εντός των ορίων της καθημερινότητά της. Η παρομοίωση, «...Σαν το πουλί...», ως συνέπεια της προσωπικής δοκιμασίας της γιαγιάς, στοχεύει, αφενός, στην παρουσίαση της ταυτότητάς της μετά τον «ανοίκειο θάνατο» και αφετέρου υποδηλώνει την προσπάθεια εκ μέρους της αφηγήτριας, να βρει έναν τρόπο συνοχής της ηρωίδας με τη φύση.⁷

Η Φύση συνιστά μια πρόκληση για συνέχεια της ζωής, υπογραμμίζει την αξία της. Η φύση αναλαμβάνει το ρόλο του συμμάχου της ηρωίδας, και αποτελεί το στοιχείο που καθορίζει την πληρότητα στη ζωή σε συνάρτηση όμως με ενδεχόμενα θανάτου. Στο συγκεκριμένο τόπο, το παράθυρο, και χρόνο, η γιαγιά προκειμένου να αντιμετωπίσει τη φθορά υιοθετεί ένα νέο τρόπο θέασης της ζωής και υποδεικνύει τον τρόπο συνοχής φύσης – ανθρώπου - μνήμης.

Με ένα αφηγηματικό κενό και την προσωποποίηση των γηρατειών, «στο παράθυρο τη βρήκανε τα γηρατειά τη γιαγιά Πηνελόπη» υπογραμμίζεται ο ρόλος της φθοράς ως συνέπειας του χρόνου. Ο Χρόνος άλλαξε τη γιαγιά Πηνελόπη. Τα γηρατειά «σκαρφάλωσαν και χάραξαν στο πρόσωπο της βαθιές ρυτίδες... σκαρφάλωσαν και κύρτωσαν το κορμί της..» Η emphatic επανάληψη «σκαρφάλωσαν» και το ομοιοτέλεστο και ισοσύλλαβο «χάραξαν – κύρτωσαν» φανερώνουν τη φθορά του προσώπου και του σώματος.

Αντιθετικά «δεν πείραξαν» τη μνήμη της. Η φθορά των γηρατειών vs η μνήμη. Η φθορά ανεξίτηλη και βαθιά στο πρόσωπο και στο σώμα αναδεικνύει το ρόλο της μνήμης. Η μνήμη παρούσα, ζωντανή και λυτρωτική λειτουργεί ως αντίδοτο. «Δεν πείραξαν» τα γηρατειά τη μνήμη της γιαγιάς. Η λεκτική ειρωνεία επισημαίνει το κενό που δημιουργούν οι αντίθετες καταστάσεις⁸ και συμβάλλει στην ποιητική λειτουργία της γλώσσας. Συγκίνηση και μελαγχολία: το διήγημα αποπνέει έναν ελεγειακό τόνο. Γρήγορα όμως ανατρέπεται καθώς η ηρωίδα, γυναίκα- μάνα,

⁶ «...Ύστερα άρχισαν να πεθαίνουν τα παιδιά, άλλα στο σπίτι και άλλα σε διάφορα μέρη του κόσμου που είχανε πάει , για να δουλέψουνε. Η μαμά της κάθε φορά που πέθαινε ένα παιδί έλεγε πως αναποδογύριζε ο κόσμος...»Μαρινέλλα Βλαχάκη, ό.π.σελ.156.

⁷ Τον Ιούλιο του 2004, η Μαρινέλλα Βλαχάκη σε συνέντευξη στον Γ. Λυβιάκη, στην περιοδική έκδοση των Χανιώτικων Νέων, «Διαδρομές», σημείωσε: «...Υπήρξα πολύ κλειστό παιδί και λόγω συνθηκών, και λόγω ιδιοσυγκρασίας ίσως. Έτσι αναπτύχθηκε πρόωρα η παρατηρητικότητά μου πάνω στις ανθρώπινες συμπεριφορές, απόχτησα μια εξαιρετική σχέση με τη φύση και μέσω αυτής άρχισα να εξηγώ και να αντιλαμβάνομαι τους ανθρώπους και τη ζωή...»

⁸ Κατά το Ν. Βαγενά το «κενό» αυτό «δεν είναι άλλο από το αποτέλεσμα του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η ειρωνεία...» και μεταδίδει τη συγκίνηση η γλώσσα του Καβάφη. Ν. Βαγενάς, *Η ειρωνική γλώσσα. Κριτικές μελέτες για τη νεοελληνική γραμματεία*, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1998, σελ.98-99.

συμφλιώνει τη ζωή με το θάνατο, τις δύο όψεις της ζωής. Συμβιβάζεται με την απώλεια των ευτυχισμένων στιγμών.⁹ Ο θάνατος γίνεται κομμάτι της ζωής αποδεκτό και ο άνθρωπος συνεχίζει να ζει, απλά¹⁰, αποδεχόμενος λυτρωτικά την πραγματικότητα.¹¹

«Ο Σπύρος έμεινε πάντα παιδί» για τη γιαγιά Πηνελόπη και η έγνοια του την ακολουθούσε μέχρι τέλους. Η ηρωίδα φαίνεται να αποδέχεται τον ανοίκειο θάνατο, «το αναποδογύρισμα του κόσμου» όχι από παραίτηση αλλά από την ενσυνείδητη απόφαση να επιβιώσει¹². Ο χρόνος την παρηγορεί¹³ και το αίσθημα της απώλειας αναπληρώνεται με την προσμονή: «Μέρα των Φώτων και η γιαγιά μου ασάλευτη ψηλά στο παραθύρι... Η γιαγιά μου η Πηνελόπη, καθότανε πάντα ψηλά, στο παραθύρι. » Η λιτότητα συγκλονίζει, όπως και η ψυχή της ηρωίδας.

«Η γιαγιά Πηνελόπη» είναι ένα κείμενο ποιητικό. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί γραφή της μοναξιάς, της απώλειας, της προσμονής. Τα στοιχεία χαρακτηρίζουν το διήγημα και συναθροίζονται με ποιητικό τρόπο στην καταληκτική του φράση: « Η γιαγιά μου η Πηνελόπη, καθότανε πάντα ψηλά στο παραθύρι», με την οποία κλείνει κυκλικά το νήμα της αφήγησης. Η φράση είναι ίδια με μια μικρή διαφορά. Η εισαγωγική πρόταση αναφέρει «σ' ένα παραθύρι», ενώ η επιλογική «στο παραθύρι». Το αόριστο γίνεται οριστικό καθώς το παράθυρο είναι μια συγκεκριμένο όπως και ο ρόλος και ο συμβολισμός του.

Ο τρόπος που η συγγραφέας χρησιμοποιεί τη γλώσσα προσδίδει ποιητικότητα στο διήγημα. Η ρυθμικότητα και η μουσικότητα, χαρακτηριστικά της ποιητικής γλώσσας, επιτυγχάνονται με τη συσσώρευση εκφραστικών μέσων και σχημάτων λόγου, όπως:

α) την προσωποποίηση των γηρατειών: «τη βρήκανε τα γηρατειά..., εκεί σκαρφάλωσαν... δεν πείραξαν...»

β) την επανάληψη λέξεων και φράσεων, π.χ. η πρόταση, «η γιαγιά μου η Πηνελόπη, καθότανε πάντα ψηλά στο παραθύρι...», που αποτελεί βασικό δομικό στοιχείο του διηγήματος.

γ) το ομοιοτέλετο και ισοσύλλαβο: «φώναζε... σφάλιζε...», «σκαρφάλωσαν και χάραξαν», «σκαρφάλωσαν και κύρτωσαν»,

δ) τις παρηχήσεις π.χ. του σ και του ξ: «σκαρφάλωσαν... χάραξαν... κύρτωσαν... πείραξαν...»

ε) τις αντιθέσεις

⁹ «Να θυμάσαι, / μέσα στο θαυμαστικό βρίσκεται κι η τελεία.» Μ. Βλαχάκη, *Τα πολύτιμα*, Χανιά 2009, σελ.35

¹⁰ «...Πηγαίνανε με τη μαμά μου, που ήτανε το μικρότερο παιδί της οικογένειας, να μαζέψουνε χόρτα, την άφηνε σε ένα μέρος να μαζεύει και η μαμά της πήγαινε κάπου μακριά, έβγαζε το μαντήλι, έλυνε τα μαλλιά, έκλαιγε, χτυπούσε το στήθος της και μοιρολογούσε τα παιδιά της για πολλή ώρα. Ύστερα γύριζε ήρεμη κι έλεγε στη μαμά μου: « Ίσιωσε ο κόσμος, παιδί μου», έβαζε το μαντήλι της και γυρίζανε στο σπίτι. Η μαμά έκανε πως δεν έβλεπε τα κατακόκκινα μάτια της και τις γρατσουνιές στο πρόσωπο της μαμάς της. Μόλις φτάνανε στο σπίτι, εκείνη έπανε αμέσως δουλειά και φρόντιζε τα άλλα της παιδιά σαν να μη συνέβαινε τίποτα, γιατί δεν ήθελε να κλαίει μπροστά τους και να τα πικραίνει. Ακόμη, λέει, σε κάθε παιδί που έχανε, σταματούσε να τρώει κι ένα πράμα που της άρεσε. Το κρέας, τα γλυκά, το τυρί και στο τέλος έτρωγε μόνο βραστάρι με παξιμάδι...» Μ. Βλαχάκη, *Σιλάνς σιλβουπλέ*, εκδ. Μετρονόμος, Αθήνα 2011, σελ. 156-7

¹¹ «Ξαναβρέθηκαν ύστερα από χρόνια
Και ψηλάφισαν εκείνες τις βαθιές ουλές.

Άμα σηκώθηκαν στα χέρια τους φρέσκες σταγόνες αίμα.», Μ. Βλαχάκη, «Αναδρομές», *Τα πολύτιμα*, Χανιά 2009, σελ.20

¹² «Είκοσι λεύγες μοναξιά και πέντε ωκεανοί υποκρισία./Ως ένα αντρίκειο ανάστημα τ' αναίτιο κι επιβιώνω... Πεισματικά επιβιώνω.» Μ. Βλαχάκη, «Πρύμνα – πλώρα 4», όπ. π. σελ.26

¹³ «Με παρηγορεί που ο χρόνος είναι αειθαλής

Κι ας είναι η ζωή μας φυλλοβόλα.», Μ. Βλαχάκη, «Ελευθερία», όπ. Π. σελ. 21.

στ) τις σύντομες, κοφτές προτάσεις, τις απλές, καθημερινές, ουσιαστικές λέξεις. Οι παράγραφοι του διηγήματος μικρές, θυμίζουν επιγραμματικές στροφές με λέξεις ισοδύναμες και φράσεις που δίνουν την εντύπωση στίχων και υπογραμμίζουν τη μουσικότητα του λόγου.

ζ) την παρομοίωση: «σαν το πουλί...»,

η) τη μεταφορά: «πήρε κι εκείνο μια θέση...» και

θ) με τη χρήση των λίγων αλλά σημαντικών επιθέτων και επιρρημάτων, κυρίως μετά το ουσιαστικό: «η γιαγιά μου ασάλευτη ψηλά...», «στο παραθύρι του σπιτιού αντικριστά...».

Ο χρόνος στο διήγημα υποδηλώνεται με τη διαδοχή των γεγονότων, ενώ η κυκλικότητα του είναι χαρακτηριστικό της ποίησης. Οι παύσεις, τα αποσιωπητικά, ο ιδιόμορφος υπαινιγμός που διαπερνά το κείμενο, οι συμβολισμοί (το όνομα της γιαγιάς¹⁴, το πουλί, το κοιμητήριο) αλλά και γενικότερα τα στοιχεία που αντιπαρατίθενται στο διήγημα, καθώς ξεπερνούν το ατομικό και ανάγονται στη σφαίρα του καθολικού, αναδεικνύουν την ποίηση του κειμένου.

Επιλεγόμενα

Η Μαρινέλλα Βλαχάκη συναντήθηκε με τη γιαγιά Πηνελόπη, σημαδεύτηκε¹⁵ από τη συνάντηση και ξεκίνησε¹⁶. Μίλησε για τον άνθρωπο και τις ρίζες του, για τη ζωή και το θάνατο ως συνέχεια της ζωής. Άνοιξε παράθυρα σε σκοτεινά δωμάτια.¹⁷ Άγγιξε τη μοναξιά. Έζησε ¹⁸ μέσα από τη αποδοχή της πραγματικότητας. Κατόρθωσε να μετουσιώσει την πείρα σε λύτρωση, την καθημερινότητα σε ποίηση, τη συνοχή με τη φύση σε αντίληψη ζωής.

¹⁴ Το όνομα της γιαγιάς «Πηνελόπη» συνειρμικά μπορεί να οδηγήσει στην Πηνελόπη του Ομήρου, και στα χαρακτηριστικά της πίστη, αντοχή, καρτερία, αφού και «η γιαγιά Πηνελόπη» άντεξε τη ζωή.

¹⁵ «Οι παιδικές πιζάμες, μου στένευαν τα όνειρα.

Μια μέρα δεν άντεξα άλλο, τις έσκισα και τις πέταξα.

Μουδιασμένα, αμεταχείριστα, χρόνια και όνειρα, έπεσαν στο πάτωμα.» Μ. Βλαχάκη, Τα αμεταχείριστα, όπ. π. σελ.43

¹⁶ «Κι αφού βεβαιωθήκαμε πως δεν θα ξημέρωνε

Κρεμάσαμε στη νύχτα μας λίγ' άστρα

Και κινήσαμε» Μαρινέλλα Βλαχάκη, Παραδοχή, *Καθ' οδόν*, εκδ. Πολύτυπον, Αθήνα 2004, σελ. 19

¹⁷ Τον Ιούλιο του 2004, η Μαρινέλλα Βλαχάκη σε συνέντευξη στον Γ. Λυβιάκη, στην περιοδική έκδοση των Χανιώτικων Νέων, «Διαδρομές», και στο ερώτημά του «τι σημαίνει για σας ποίηση;» σημείωσε: «Ποίηση είναι για μένα ένας ιδιαίτερος τρόπος να αντιλαμβάνομαι τα πράγματα. Να αποχτώ επαφή μ' αυτά, να ελευθερώνω τα συναισθήματά μου, να συναντιέμαι με ιδέες, ανθρώπους, καταστάσεις, εποχές. Να ανοίγω παράθυρα σε σκοτεινά δωμάτια. Να ζω...»

¹⁸ «Παρουσία Μνήμης, Συνείδησης, Αισθήματος

Αποτεφρώνω τελετουργικά,

Στιγμές αδικαιώτες

σακάτισες

κουτσές.

Παρακλήσεις που δεν εισακούστηκαν.

Λέξεις που δεν αξιώθηκαν την πρόταση.

Γράμματα που επιστράφηκαν.

Ούτε ένα δάκρυ πια.

Ούτε ένα ίχνος πένθους στο μανίκι.» Μαρινέλλα Βλαχάκη, Αποτέφρωση, *Τα πολύτιμα*, Χανιά 2009, σελ. 50.

Γράφει: «...Σε κάτι δανεικά λεξικά ανακάλυψα λέξεις παράξενες κι άγνωστες: Αισιοδοξία, ελευθερία, αλήθεια, υγεία, ζωή... Τις κέντησα κρυφά με νήμα από μετάξι πάνω σ' ένα κατάλευκο φουστάνι και το κρέμασα πίσω από την πόρτα.

Έπειτα από χρόνια, η ζακέτα με το άγριο μαλλί, το φανελένιο μαύρο πουκάμισο, το κόκκινο στενό παλτό και το ροζ νυφικό είχαν πέσει από πάνω μου και οι βαθιές ουλές επουλώθηκαν.

Ολόχαρη φόρεσα το κατάλευκο μεταξωτό φουστάνι, έστρωσα τραπέζι και φώναξα τους ανθρώπους μου να έρθουν να γιορτάσουμε μαζί ετούτη μου τη νίκη...»¹⁹

Αναφορές

Βαγενάς Ν, *Η ειρωνική γλώσσα. Κριτικές μελέτες για τη νεοελληνική γραμματεία*, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1998

Βλαχάκη Μ, *Χρονιάρες Μέρες*, εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα 2009.

Βλαχάκη Μ, *Σιλάνς σιλβουπλέ*, εκδ. Μετρονόμος, Αθήνα 2011.

Βλαχάκη Μ, *Καθ' οδόν*, Εκδ. Πολύτυπο, Αθήνα 2004.

Βλαχάκη Μ, *Τα πολύτιμα*, Χανιά 2009.

Καψωμένος Ε, *Κώδικες και σημασίες*, εκδ. Αρσενίδης, Αθήνα 1990.

D.C. Muecke, *Ειρωνεία*, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1974.

¹⁹ Μαρινέλλα Βλαχάκη, *Σιλάνς σιλβουπλέ*, εκδ. Μετρονόμος, Αθήνα 2011, σελ. 204-205.